

سنجش رضایتمندی شهروندان از کیفیت زندگی در شهر گرمی

اصغر پاشازاده* - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
حمید جلالیان - دانشیار دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۳/۰۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۱/۱۶

چکیده

در پی توجه به ابعاد کیفی زندگی انسان، مفهومی با عنوان «کیفیت زندگی» مورد توجه قرار گرفته و سنجش «رضایت از زندگی» به تمامی اقسام انسانی و در شکل‌های مختلف تسری یافته است. امروزه کیفیت زندگی در شهرها و رضایت از آن موضوعی است که در مدیریت و برنامه‌ریزی شهری نیز بدان پرداخته می‌شود. در همین زمینه، هدف مطالعه حاضر، سنجش رضایت از کیفیت زندگی در شهر گرمی و مطالعه تطبیقی محلات هشتگانه این شهر بوده است که با استفاده از ۶۲ شاخص ذهنی در قالب هشت متغیر طبقه‌بندی شده صورت پذیرفته است. این تحقیق به لحاظ روش از نوع پیمایشی و از نظر هدف در زمره تحقیقات کاربردی قرار دارد. جامعه آماری تحقیق را شهروندان شهر گرمی تشکیل می‌دهند که از میان آنها به تعداد ۳۷۸ پرسشنامه - با استفاده از فرمول کوکران - به صورت طبقه‌بندی شده، توزیع شد. پایایی پرسشنامه از طریق آزمون آلفای کرونباخ سنجیده شده که ضریب آلفای ۰/۸۲ به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از آزمون‌های t تک نمونه‌ای، واریانس یکطرفه، کروسکال- وایس و فریدمن، حسب مورد استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد کیفیت زندگی در شهر گرمی در سطحی نامطلوب از سوی شهروندان ارزیابی شده و در کل میزان رضایت شهروندان از مجموع شاخص‌های مورد بررسی کمتر از میانه (میانۀ نظری = ۳) است. نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس یکطرفه نشان می‌دهد که بین ویژگی‌های فردی پاسخگویان با برداشت آنها از کیفیت زندگی شهری تفاوت وجود دارد. همچنین، از نظر کیفیت زندگی در بین محلات هشتگانه شهر تفاوت وجود دارد، بطوری که سطح کیفیت زندگی محله‌های شهر گرمی را می‌توان در چهار گروه قرار داد.

واژگان کلیدی: کیفیت زندگی شهری، خدمات شهری، شاخص‌های ذهنی، رضایتمندی، شهروندان شهر گرمی

نحوه استناد به مقاله:

پاشازاده، اصغر و جلالیان، حمید. (۱۳۹۷). سنجش رضایتمندی شهروندان از کیفیت زندگی در شهر گرمی. مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۳(۱)، ۱۴۵-۱۶۱.
http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_540509.html

مقدمه

رشد بالای شهرنشینی و افزایش تعداد نقاط شهری در سطح دنیا طی دو قرن اخیر به همراه مسائل و مشکلات شهری، سبب شده تا مفهوم کیفیت زندگی شهری به طور گسترده‌ای مورد توجه اندیشمندان برنامه‌ریزی شهری قرار گیرد (Hal, 2002: 21). نواحی شهری مراکز اصلی رشد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در هر کشوری هستند که خود را به عنوان جذاب‌ترین نقاط برای ایجاد ثروت، کار، خلاقیت و نوآوری اثبات کرده‌اند. اما، این نواحی با چالش‌های مهمی در زمینه‌های تخریب فیزیکی و محیطی، محرومیت اجتماعی، ناامنی، بیکاری، کمبود مسکن و ترافیک روبرو هستند که کیفیت زندگی شهری را به شدت کاهش می‌دهند. با وجود این، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در سطوح بین‌المللی و ملی بر قابلیت شهرها برای بهبود کیفیت زندگی انسان‌ها تاکید دارند (UNFPA, 2007: 13). ایران نیز به عنوان یک کشور آسیایی در حال توسعه، از رشد بالایی در زمینه جمعیت شهری و همچنین تعداد شهرها برخوردار است، به گونه‌ای که در سال ۲۰۱۱ جمعیت شهرنشین کشور به ۷۱ درصد کل جمعیت و تعداد نقاط شهری به بیش از ۱۱۰۰ نقطه شهری افزایش یافته است، در حالی که در حدود یک سده پیش تنها ۱۰ درصد از جمعیت کشور در شهرها سکونت داشتند (Statistical Center of Iran, 2011). رشد شتابان شهرنشینی در کشور ما در وضعیتی صورت می‌گیرد که فرصت‌ها، منابع و امکانات مورد نیاز برای توسعه و تامین نیازهای انسانی به طور مناسبی در شهرها تامین نشده است. بنابراین، چنین رشدی قطعاً بیانگر لزوم توجه بیشتر به مساله کیفیت زندگی در شهرها است.

مطالعات کیفیت زندگی، در آغاز غالباً جنبه‌ی آگاه‌کردن شهروندان، گروه‌های اجتماعی و سیاست‌گذاران از روندهای کیفیت زندگی را بر عهده داشت. امروزه، نتایج مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به ارزیابی سیاست‌ها، رتبه‌بندی مکان‌ها، تدوین استراتژی‌های مدیریت و برنامه‌ریزی شهری کمک کرده و درک و اولویت‌بندی مسایل اجتماع برای برنامه‌ریزان و مدیران شهری به منظور ارتقای کیفیت زندگی شهروندان را تسهیل سازد. همچنین یافته‌های کیفیت زندگی می‌تواند برای بازشناسی راهبردهای سیاسی قبلی و طراحی سیاست‌های برنامه‌ریزی آینده استفاده شوند (Lee, 2008: 1207). علاوه بر این، مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به شناسایی نواحی مسأله‌دار، علل نارضایتی مردم، اولویت‌های شهروندان در زندگی، تاثیر فاکتورهای اجتماعی - جمعیتی بر کیفیت زندگی و پایش و ارزیابی کارایی سیاست‌ها و استراتژی‌ها در زمینه کیفیت زندگی کمک کند. در این راستا سانتوس و مارتینز اشاره می‌کنند که مشارکت اجتماع محلی در مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند پشتیبان مهمی برای تعیین سیاست‌ها و اهداف بلند مدت باشد (Santos & Martins, 2007: 413). شهر گرمی از جمله شهرهای مهاجرپرست کشور است. بدون شک کیفیت زندگی می‌تواند یکی از مهمترین دلایل کاهش جمعیت شهر گرمی باشد. از همین روی و با توجه به اینکه تاکنون هیچ مطالعه‌ای در خصوص کیفیت زندگی در محدوده مورد مطالعه این تحقیق انجام نگرفته است، لذا این مطالعه می‌تواند اطلاعات مفیدی را در زمینه برنامه‌ریزی توسعه به منظور ارتقای کیفیت زندگی شهروندان شهر گرمی فراهم نماید. با توجه به آنچه ذکر شد، هدف اصلی این تحقیق، ارزیابی و سنجش ابعاد کیفیت زندگی در شهر گرمی و محلات آن است. تبیین علمی عوامل تاثیرگذار بر کیفیت زندگی شهروندان می‌تواند زمینه‌ساز برنامه‌ریزی و بهبود وضعیت زندگی شهروندان باشد و الگوهای مناسبتری جهت برنامه‌ریزی‌های آتی ارائه نماید. از این روی، این تحقیق بر آن است که به سوال‌های زیر پاسخ گوید:

- رضایتمندی شهروندان شهر گرمی از کیفیت زندگیشان چگونه است؟
- عوامل جمعیت‌شناختی و زمینه‌ای موثر در نحوه‌ی نگرش شهروندان به کیفیت زندگی در شهر گرمی کدامند؟
- کیفیت زندگی بین محلات شهر گرمی چگونه است؟

محققینی از رشته‌های متفاوت علمی، مفهوم کیفیت زندگی را از دهه ۱۹۳۰ تاکنون مطالعه نموده‌اند (Ulengin & Guvenc, 2001: 361). اما تحقیقات و تلاش‌های اولیه در زمینه کیفیت زندگی شهری و شاخص‌های آن، از دانش‌پژوهان جهانی غربی (کمپ بل، کاورز و رودگرز در سال ۱۹۷۶، گرین، وروف و فلدر در سال ۱۹۶۰ و ...) که در رشته‌های مختلفی از قبیل جامعه‌شناسی و روان‌شناسی مشغول فعالیت بوده‌اند آغاز شده است (Tuan Seik, 2000: 31). این تحقیقات سعی در یافتن شاخص‌ها و محورهایی در ارتباط با میزان سلامت و بهره‌مندی‌های اجتماعی و روانی افراد ساکن در شهرها داشته‌اند. دیوید اسمیت اولین جغرافیدانی بود که درباره کیفیت زندگی، رفاه و عدالت اجتماعی در جغرافیا صحبت کرد. این جغرافیدان برای بررسی کیفیت زندگی، رفاه و عدالت اجتماعی از شاخص‌های اجتماعی ذهنی و مقایسه‌ای عینی استفاده کرد که برای سنجش مورد اول از پرسش نامه و برای مورد دوم از مشاهدات و آمار استفاده کرد. لی و همکاران در سال ۲۰۰۷ با استفاده از شاخص‌های عینی به مطالعه

کیفیت زندگی در شهر ایندیاناپولیس ایالات متحده امریکا پرداختند. هدف اصلی این مطالعه ارایه روشی برای تلفیق داده‌های سرشماری و سنجش از دور برای ارزیابی کیفیت زندگی در GIS در درون محدوده شهر ایندیاناپولیس بود. برای استخراج فاکتورهای غیر همبسته کیفیت زندگی از تحلیل عاملی استفاده شده و شاخص ترکیبی کیفیت زندگی بر اساس وزن‌دهی فاکتورها با استفاده از امتیازات به دست آمده از تحلیل عاملی ایجاد شده است. لی در سال ۲۰۰۸ با استفاده از شاخص‌های ذهنی به ارزیابی کیفیت زندگی در شهر تایپه پرداخته است. در این راستا ۳۳۱ نفر از ساکنان شهر تایپه به منظور پیمایش ارزیابی ذهنی ساکنان از کیفیت زندگی مورد مطالعه گرفته است. نتایج این مطالعه نشان داد که محل زندگی، زناشویی، سن، تحصیلات، و درآمد، قلمروهای مختلف رضایت را تحت تاثیر قرار می‌دهند. علاوه بر آن، وضعیت اجتماع، تعلقات محلی، و رضایت از محله بیشترین تاثیر را بر رضایت از کیفیت زندگی دارند. داس در سال ۲۰۰۸ چارچوبی مفهومی برای سنجش کیفیت زندگی شهری پیشنهاد کرده که ارتباط بین محیط و کیفیت زندگی را نشان می‌دهد. این مدل رویکردی پایین به بالا را پیشنهاد می‌کند که در آن هر دوی شاخص‌های عینی و ذهنی برای مطالعه کیفیت کلی زندگی مورد توجه قرار گرفته‌اند. این چارچوب محیط خارجی زندگی یعنی بعد عینی را با ادراک افراد از محیط زندگیشان یعنی بعد ذهنی ترکیب می‌کند.

در سال‌های اخیر مطالعاتی نیز در کشور ایران نیز صورت پذیرفته که می‌توان به تحقیقی در سال ۱۹۹۹ در مورد شهر گنبد کاووس و با عنوان سنجش وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در شهر از نگاه شهروندان اشاره کرد که توسط جاجرمی و کلتبه صورت گرفته و طی آن ۲۵ شاخص مختلف کیفیت زندگی شهری که در سه گروه دسته‌بندی شده بودند بررسی شد. نتایج بدست آمده از این تحقیق ضمن رتبه‌بندی هفت ناحیه مشخص شده شهر این بود که از نظر شهروندان گنبدی وضعیت (D.I) گنبد کاووس از لحاظ ضریب نهایی توسعه دسترسی به امکانات و خدمات شهری در مناطق مختلف این شهر مناسب است اما مشکلات شهری در اکثر مناطق در سطح قابل توجه و بالایی قرار دارد. نتیجه مهم دیگر، وجود تفاوت شدید در ضریب نهایی توسعه نواحی هفتگانه مورد بررسی بود (Jajarmi & Kalkateh, 1999). رضوانی و همکاران در سال ۱۳۸۷ برای سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی، چارچوبی مفهومی بر اساس نیازهای انسانی ارایه نموده‌اند که در آن پیوند مفهومی بین دو رویکرد عمده کیفیت زندگی (عینی و ذهنی) در نظر گرفته شده است. در این مطالعه، کیفیت زندگی عبارت است از دو مقدار متمایز برای ارزیابی هر شاخص مربوط به نیازهای انسانی، که یکی میزان برآورده شدن عینی و ذهنی نیاز و دیگری اهمیت نسبی نیاز را مورد توجه قرار می‌دهد. گروسی و نقوی در سال ۱۳۸۷ در مقاله‌ای تحت عنوان سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در شهر کرمان به شناسایی سطح سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی و ارتباط این دو متغیر در محلات مختلف شهر کرمان پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که سطح سرمایه اجتماعی در دسترس با سطح کیفیت زندگی ارتباط معنی‌دار دارد و ارتباط این دو متغیر تابعی از سطح محله است. علاوه بر این، بالانبودن سطح کیفیت زندگی در بین شهروندان تحت تاثیر سطح نسبتاً متوسط سرمایه اجتماعی ایشان است. اصغری همکاران در سال ۱۳۹۲ در مقاله‌ای با عنوان ارزیابی کیفیت زندگی در مناطق حاشیه‌نشین شمال تبریز با استفاده از تحلیل عاملی پرداخته‌اند و به این نتیجه دست یافته‌اند که حاشیه‌نشانان به شهر ساکن در آن احساس تعلق و اعتماد ندارند و از وضعیت اقتصادی هم ناراضی هستند، در مقابل از امکانات شهر رضایت بالایی دارند. همچنین خواجه شاهکوهی و همکارانش در سال ۱۳۹۳ در تحقیقی با عنوان ارزیابی و سنجش کیفیت زندگی و تاثیر آن بر مشارکت شهروندان مینو دشتی در امور شهری به این نتایج رسیده‌اند که در ابعاد سلامت اجتماعی و روانی بالاتر از حد متوسط و ابعاد سلامت محیطی و جسمانی و همچنین کیفیت محیط شهری پایین تر از حد متوسط قرار دارند. و اینکه افزایش کیفیت محیط و زندگی در شهر می‌تواند به افزایش مشارکت شهروندان در امور شهری منجر شود و بین این دو رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. با توجه به مطالعات صورت گرفته می‌توان گفت که هنوز چارچوب مفهومی قابل قبول جهانی برای سنجش کیفیت زندگی و روش‌شناسی واحدی برای تعیین متغیرها و گویه‌های کیفیت زندگی وجود ندارد و انتخاب متغیرها و گویه‌های مربوط به هر متغیر و روش سنجش کیفیت زندگی بر اساس اهداف مطالعه، قضاوت‌های شخصی محقق، ویژگی‌های ناحیه مورد مطالعه و داده‌های در دسترس صورت می‌گیرد. تحقیق حاضر، بر آن است تا با در نظر گرفتن نکات مثبت مطالعات قبلی و گویه‌های متناسب، از گویه‌های بعد سیاسی که می‌تواند در کیفیت زندگی مورد سنجش قرار گیرد، نیز استفاده نماید.

مفهوم کیفیت زندگی، در ادبیات برنامه‌ریزی توسعه اجتماعی و مباحث اقتصاد نوین مطرح شد و از دهه ۱۹۶۰ میلادی، در کشورهای اروپایی رواج یافت. این عبارت در برخی از جوامع پیشرفته، همراه و گاهی مترادف با عبارت‌های دیگری مانند: بهزیستی

همگانی، رفاه اجتماعی، تأمین اجتماعی و مانند آن به کار گرفته شد (Haj Yosefi, 2002: 1). طی سی سال گذشته، کیفیت زندگی به مثابه هدف اصلی توسعه جامعه، ماهیت سیاست‌گذاری بسیاری از کشورها را تحت تأثیر قرار داده است (Majedi & Lahsaizadeh, 2008: 100) مفهوم کیفیت در مقابل مفهوم کمیت قرار می‌گیرد. کمیت را یک مفهوم فیزیکی و قابل برآورد دانسته و کیفیت را مفهومی انتزاعی می‌دانند. به طوری کلی، کیفیت و کمیت دو روی یک سکه‌اند که از یک طرف با هم در تضاد هستند و از طرف دیگر نمی‌توان یکی را بدون دیگری اندازه‌گیری کرد. به طور معمول، میزان، جنسیت پدیده و یا سامانه و ... که قابل اندازه‌گیری است و با اعداد بیان می‌شود را کمیت گویند. به عبارت دیگر، کمیت هر پدیده، تظاهر بیرونی و خنثای آن می‌باشد. اما کیفیت، چگونگی یک پدیده است که تأثیر عاطفی و عقلانی خاصی بر انسان می‌گذارد و خاصیت‌ها و ویژگی‌های اصلی یک چیز را بیان می‌کند (Kokabi et al, 2005: 6-7).

کیفیت زندگی مفهوم گسترده‌ای است که دارای معانی گوناگونی برای افراد و گروه‌های مختلف است. برخی آن را به عنوان قابلیت زیست‌پذیری یک ناحیه، برخی دیگر به عنوان سنج‌های برای میزان جذابیت، برخی به عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی و رضایتمندی تفسیر کرده‌اند. برخی از نویسندگان کیفیت زندگی را مترادف با مفاهیمی همچون بهزیستی، خوشنودی، رضایت از زندگی و حتی زندگی خوب می‌دانند. کیفیت زندگی معیاری برای سنجش میزان برآورده شدن نیازهای روحی، روانی و مادی جامعه و خانواده تعریف شده است (Pal, 2005: 225) و در واقع، ادراک فردی از وضعیت زندگی در متن نظام‌های فرهنگی و ارزشی جامعه است که با اهداف، انتظارات و استانداردهای فرد ارتباط دارد. کیفیت زندگی میزان برخورداری فرد را نشان می‌دهد، البته نه فقط در چیزهایی که او به آن‌ها رسیده، بلکه تمام گزینه‌هایی که شخص فرصت انتخاب آنها را دارد. در بحث‌های مربوط به کیفیت زندگی، زنده بودن مهم نیست، بلکه کیفیت زیستن دارای اهمیت است (Keramer, 2004: 104).

اصولاً کیفیت زندگی واژه‌ای پیچیده و کیفی در رابطه با شرایط و وضعیت جمعیت، در یک مقیاس جغرافیایی خاص (شهر، منطقه، محله، بخش و ...) است (Kokabi, 2004: 23). کیفیت زندگی از دیدگاه‌های متفاوتی تعریف شده است و اگرچه اجماع بسیار کمی درباره تعریف کیفیت زندگی وجود دارد اما بعضی از مهمترین این تعاریف به این شرح هستند که: کیفیت زندگی یک مفهوم پنهان است که در بردارنده برداشت‌هایی از یک زندگی خوب و دارای رضایتمندی و شادی است. اغلب مفهوم زندگی رضایتمند و زندگی شاد در مفهوم رفاه یا خوشی که در بردارنده رضایت از زندگی و احساسات مثبت و منفی است، ترکیب می‌شوند (Mc Crea, Shyy & Samson, 2004: 3). از دیدگاهی دیگر کیفیت زندگی به عنوان سطح زندگی تعبیر شده است (Rahim Abadi, 2004: 68). مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می‌باشد که از چندین متغیر متأثر می‌گردد. تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط، فشار روحی روانی، فراغت، شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و چندین متغیر دیگر نظیر آن، که به شکل مرکب کیفیت زندگی و تغییرات آن را تعیین می‌کنند (Rahman & Schaneder, 2003: 1). در یک تعریف ساده، کیفیت زندگی عبارتست از رضایت کلی فردی از زندگی (Tuan Seic, 2000: 33).

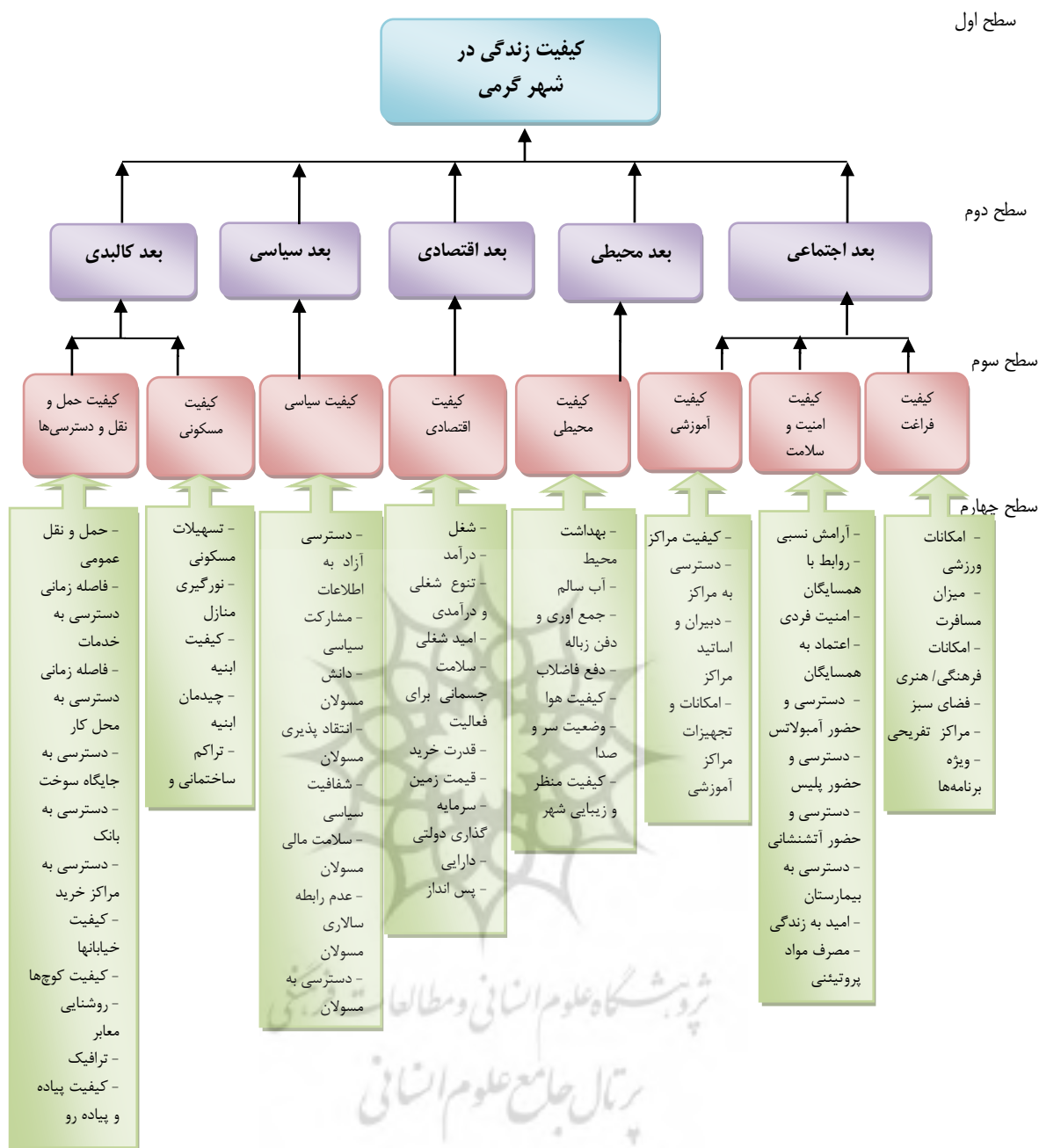
با توجه به آنچه که ذکر شد، می‌توان گفت که در زمان حاضر اتفاق نظر چندانی در زمینه مفهوم کیفیت زندگی وجود ندارد، ولی اگر مشترکات این تعاریف مد نظر قرار گیرد، در آن صورت می‌توان گفت که کیفیت زندگی عبارت است از شرایط بهتر زندگی که در آن توازن، هماهنگی، مطلوبیت و برابری عادلانه نهادینه شده یا زمینه‌های لازم برای زندگی، همراه با سلامت، امنیت، آسایش، آرامش، نشاط، خلاقیت و زیبایی پدید آمده باشد (Yosefi, 2002: 10). مطالعات کیفیت زندگی تحت دو سرفصل شاخص‌های عینی و شاخص‌های ذهنی صورت می‌گیرند (Allen, Vogt & Cordes, 2002: 14). بنابراین یکی از مشخصات بنیادین کیفیت زندگی، چندبعدی بودن آن است (Kord Zanganeh, 2008: 30). کیفیت زندگی به عنوان مفهومی چندبعدی و با اهمیت در زندگی جوامع امروزی، در بسیاری از رشته‌های علمی از جمله برنامه‌ریزی شهری نفوذ یافته و ابعاد گوناگونی همچون فیزیکی، اجتماعی، روان‌شناختی، محیطی و اقتصادی دارد (Dehdari, 2002: 40).

در مطالعات کیفیت زندگی شهری دو رویکرد ذهنی و رویکرد عینی وجود دارد (Lee, 2008: 1206). این رویکردها غالباً به طور مجزا از همدیگر و به ندرت در ترکیب باهم برای سنجش کیفیت زندگی شهری به کار می‌روند. کیفیت زندگی در ابعاد ذهنی، ادراک و ارزیابی افراد را از وضعیت زندگی خود منعکس می‌سازد و با استفاده از شاخص‌های ذهنی اندازه‌گیری می‌شود (Das, 2008: 30). ابراهیم و چانگ اظهار کرده‌اند که استفاده از هر دو پاسخ دستیابی به سنج‌های دقیق‌تر کیفیت ذهنی زندگی را تسهیل می‌کند (Ibrahim et al, 2003: 210). لی بیان می‌کند که کیفیت باید ذهنی باشد و مناسب‌ترین شیوه برای کشف

کیفیت زندگی، پرسیدن ادراک مردم از زندگی آنهاست (Lee, 2008: 1208). وی همچنین معتقد است که شاخص‌های ذهنی برای اهداف برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری نسبت به شاخص‌های عینی ارجحتر است، زیرا این شاخص‌ها بازخوردهای ارزشمندی را برای برنامه‌ریزان و سیاستگذاران فراهم می‌کنند (Das, 2008: 298). با توجه به مطالعاتی که در حوزه بررسی کیفیت زندگی صورت گرفته است، می‌توان عنوان نمود که انتخاب متغیرهای مناسب، مهم‌ترین مشکل این گونه مطالعات بوده است (EIU, 2005: 1). و این که یکی از موانع به کارگیری مفهوم کیفیت زندگی، عملیاتی کردن آن است (Mishel, 2003: 19). جدول (۱) ابعاد، متغیرها و گویه‌های سنجش کیفیت زندگی را در تحقیق حاضر نشان می‌دهد. مدل تجربی سنجش کیفیت محیط سکونت موسوم به درخت ارزش، ساختاری سلسه مراتبی دارد که در آن گویه‌ها و متغیرهای مؤثر در فرآیند سنجش کیفیت محیط سکونت سطوح مختلف مدل را تشکیل می‌دهند. سازمان‌دهی متغیرها را می‌توان با استفاده از دو رویکرد بالا به پایین (تجزیه‌ای) و پایین به بالا (ترکیبی یا مشارکتی) انجام داد. ساختار این درخت نشان می‌دهد که کدام متغیرهای سطح پایین‌تر بر متغیرهای سطح بالاتر تأثیرگذارند یا به بیان آماری کدام متغیرها مستقل و کدام متغیرها وابسته‌اند (Rafiyani, Amin Sahehi & Tagvai, 2010: 10-12). با توجه به مطالب مذکور و مفهوم چندگانه و سلسله مراتبی کیفیت زندگی، می‌توان مدل تجربی کیفیت زندگی را در قالب شکل (۱) بیان نمود. این مدل بر اساس رویکرد مشارکتی (از پایین به بالا) بوده و درخت ارزش کیفیت زندگی در چهار سطح شکل گرفته است. طبقه‌بندی گویه‌ها در شاخص‌ها و ابعاد، صرفاً برای سهولت مطالعه صورت گرفته است، وگرنه گویه‌ها و شاخص‌های کیفیت زندگی شهری حالتی درهم تنیده دارند و نمی‌توان به طور کامل آن‌ها را از هم تفکیک نمود. مجموع گویه‌های مورد استفاده در این تحقیق ۶۲ گویه است که در شکل (۱) نشان داده شده است.

جدول ۱. تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق

تعداد گویه	گویه‌ها	متغیرها	ابعاد
۱۱	رضایت از شغل، رضایت از درآمد، رضایت از تنوع درآمدی و شغلی، امید به آینده شغلی، رضایت از سلامت جسمانی برای انجام فعالیت، رضایت از پس‌انداز، رضایت از سرمایه‌گذاری دولتی، رضایت از قیمت زمین، رضایت از اجاره بها، رضایت از قدرت خرید، رضایت از دارایی و سرمایه	کیفیت اقتصادی	بعد اقتصادی
۶	رضایت از امکانات و خدمات ورزشی، رضایت از مسافرت، رضایت از امکانات و خدمات فرهنگی و هنری، رضایت از فضای سبز و پارک‌ها، رضایت از مراکز تفریحی و سرگرمی، رضایت از ویژه برنامه‌ها	اوقات فراغت	بعد اجتماعی
۱۰	رضایت از وضعیت آرامش نسبی محله، میزان روابط با همسایگان و رضایت از آن‌ها، رضایت از احساس امنیت فردی، رضایت از قابل اعتماد بودن مردم محله، رضایت از وضعیت حضور و دسترسی به آمبولانس در محله در مواقع اضطراری، رضایت از وضعیت حضور و دسترسی به پلیس در محله در مواقع اضطراری، رضایت از وضعیت داروخانه و بیمارستان و دسترسی به آن‌ها، میزان امید به زندگی، رضایت از مصرف مواد غذایی پروتئینی	کیفیت امنیت و سلامت	
۴	رضایت از کیفیت مراکز آموزشی، رضایت از دسترسی به مراکز آموزشی، رضایت از معلمان و اساتید، رضایت از تجهیزات و امکانات آموزشی	کیفیت آموزش	
۷	رضایت از وضعیت بهداشتی محیط، رضایت از بهره‌مندی آب آشامیدنی سالم، رضایت از جمع‌آوری زباله و دفن آن، رضایت از وضعیت هوا، رضایت از وضعیت سر و صدا (صوتی)، میزان رضایت از منظر شهری، رضایت از دفع فاضلاب	کیفیت محیطی	بعد محیطی
۱۱	رضایت از حمل و نقل عمومی، رضایت از فاصله زمانی برای دسترسی به خدمات، رضایت از دسترسی به محل کار، رضایت از دسترسی به جایگاه توزیع سوخت، رضایت از دسترسی به خدمات مالی و اعتباری، رضایت از دسترسی به مراکز خرید، رضایت از وضعیت خیابان‌ها، رضایت از وضعیت روشنایی خیابان‌ها و معابر، رضایت از وضعیت ترافیک، رضایت از وضعیت پیاده و پیاده رو، رضایت از وضعیت کوچه‌ها	کیفیت حمل و نقل و دسترسی‌ها	بعد کالبدی
۵	رضایت از وجود تهسیلات در واحدهای مسکونی (سیستم گرمایشی و سیستم سرمایشی)، وجود نورگیری و روشنایی کافی در منازل، رضایت از کیفیت ابنیه، رضایت از وضعیت چیدمان و منظر ابنیه، رضایت از وضعیت تراکم و سرانه مسکونی	کیفیت محیط مسکونی	بعد سیاسی
۸	رضایت از دسترسی آزاد به اخبار و اطلاعات، رضایت از مقررات صحیح و سالم، رضایت از سطح دانش مسولان شهر، رضایت از انتقادپذیری مسولین شهر، رضایت از شفافیت سیاسی مسولین، رضایت از سلامتی مالی مسولین، رضایت از عدم جانب‌داری مسولین، رضایت از دسترسی به مسولین و اشخاص مهم شهر	کیفیت سیاسی-نهادی	
۶۲	کل		

شکل ۱. مدل مفهومی کیفیت زندگی در این تحقیق

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر روش تحقیق، پیمایشی و از نظر هدف کاربردی بوده و برای انجام آن ابتدا مطالعات اکتشافی به صورت کتابخانه‌ای- اسنادی انجام شده و سپس، بخش عمده پژوهش پیمایش بوده که از طریق تکمیل پرسش‌نامه به صورت مصاحبه انجام شده است. جامعه آماری تحقیق را شهروندان شهر گرمی تشکیل می‌دهند (۳۳۲۰۰ نفر ساکن در شهر گرمی) که ۳۸۷ نفر - بر اساس فرمول کوکران- ($p=0.5$ & $q=0.5$ و سطح خطا ۰/۰۵) به عنوان نمونه انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری به صورت طبقه‌بندی شده بوده به این صورت که، متناسب با جمعیت هر محله، پرسش‌نامه برای آن‌ها توزیع و تکمیل شده است

(جدول ۲). روایی محتوای سئوال‌های پرسش‌نامه توسط اساتید و کارشناسان امر مورد تأیید قرار گرفته و برای محاسبه پایایی سئوال‌ات نیز ابتدا با پیش‌آزمونی، پرسش‌نامه بر روی نمونه‌ای به حجم ۳۰ نفر اجرا گردید و سپس پایایی پرسش‌نامه به روش آلفای کورنباخ محاسبه گردید و ضریب کلی ۰/۸۲ به دست آمد که نشان از سطح بالایی پایایی پرسش‌نامه می‌باشد (جدول ۱). به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از عملیات میدانی از دو روش آمار توصیفی و استنباطی (از آزمون t تک نمونه‌ای، تحلیل واریانس یکطرفه (و آزمون تعقیبی شفه)، t مستقل، کروسکال والیس و فریدمن) استفاده شده است.

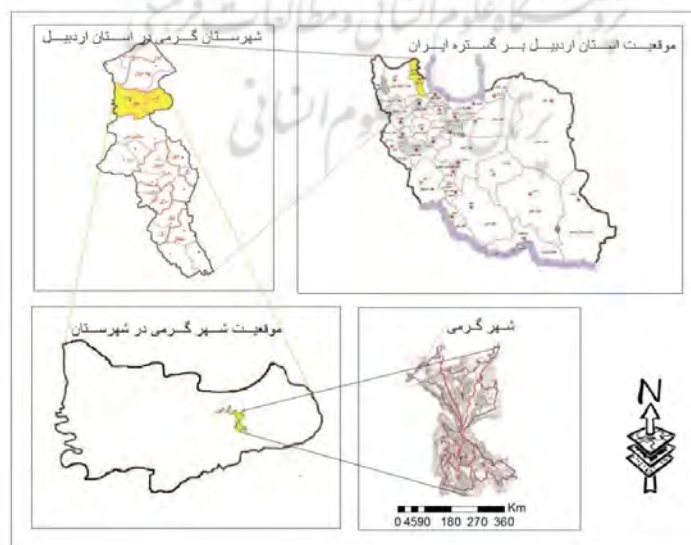
جدول ۲. محلات شهر گرمی و جمعیت آن‌ها به همراه تعداد نمونه‌های منتخب

نمونه انتخابی	جمعیت (نفر)	مساحت (هکتار)	محله
۳۸	۳۵۱۰	۱۲۸	طالقانی (۱)
۷۵	۶۸۵۰	۱۱۱/۹	هلال احمر (۲)
۳۷	۳۳۷۵	۹۲/۴	شهریار (۳)
۵۳	۴۸۲۵	۶۲/۲	جوادیه (۴)
۴۹	۴۵۸۰	۳۶/۲	سرچشمه (۵)
۵۹	۵۳۹۵	۶۹/۴	اسلام آباد (۶)
۵۱	۴۶۶۵	۵۴/۱	اله درق (۷)
۱۶	۱۴۷۴	۶۷/۲	شهرک ولی عصر (۸)
۳۷۸	۳۴۶۷۴	۶۲۱/۴	جمع

Source: the Environment Role of Consulting Engineers, 2009

قلمرو جغرافیایی پژوهش

این مطالعه در شهر گرمی - یکی از شهرهای استان اردبیل واقع در شمال غرب کشور و هم مرز با کشور آذربایجان - صورت گرفته است. این شهر در سال ۲۰۰۹ دارای ۳۳۲۰۰ نفر جمعیت (بعلاوه ۱۴۷۴ نفر ساکن در شهرک ولی عصر) و حدود ۵۵۴/۲ هکتار مساحت است (بعلاوه ۶۷/۲ هکتار شهرک ولی عصر) و از ۲ ناحیه و ۷ محله و یک شهرک مسکونی (شهرک ولی عصر) تشکیل شده (the Environment Role of Consulting Engineers, 2009) که مشخصات آن‌ها در جدول (۲) و شکل (۲) نشان داده شده است. لازم بذکر است که جمعیت سال ۲۰۱۱ شهر گرمی حدوداً ۲۷ هزار و نتایج اولیه سرشماری طبق اعلام فرمانداری حدوداً ۲۳ هزار شده است، که نشان از مهاجرفرستی بالای این شهر می‌باشد.

شکل ۲. موقعیت محله‌های شهر گرمی (Source: the Environment Role of Consulting Engineers, 2009)

یافته‌ها و بحث

یافته‌های توصیفی نشان می‌دهد که میانگین سنی ۳۷۸ نفر جامعه نمونه تحقیق، ۴۲ سال بوده با انحراف معیار ۱۳ سال و حداقل و حداکثر سنی این نمونه آماری به ترتیب ۲۲ تا ۶۹ ساله بوده است. ضمناً بررسی سنی جامعه نمونه مبین آن است که حدود نیمی از پاسخگویان در گروه سنی میانسال قرار داشته‌اند. از لحاظ وضعیت درآمدی هم میانگین درآمد افراد نمونه تحقیق ۴۵۷ هزار تومان بوده است. همچنین میانگین بعد خانوار ۳/۹ نفر بوده که از ۱ تا ۸ نفر در خانوار در نوسان بوده است. بیشترین تعداد پاسخگویان، دارای تحصیلات در سطح دیپلم بوده‌اند (۳۷ درصد) و افراد بیسواد پایین‌ترین درصد را با ۱ درصد به خود اختصاص داده‌اند. از لحاظ سابقه سکونت نیز، میانگین سابقه سکونت در محلات شهر گرمی ۱۵/۴ سال، با انحراف معیار ۷/۸ سال و حداقل و حداکثر مدت اقامت در محله به ترتیب ۲ و ۳۰ سال بوده است. دیگر متغیرهای توصیفی تحقیق در جدول (۳) ارائه شده است.

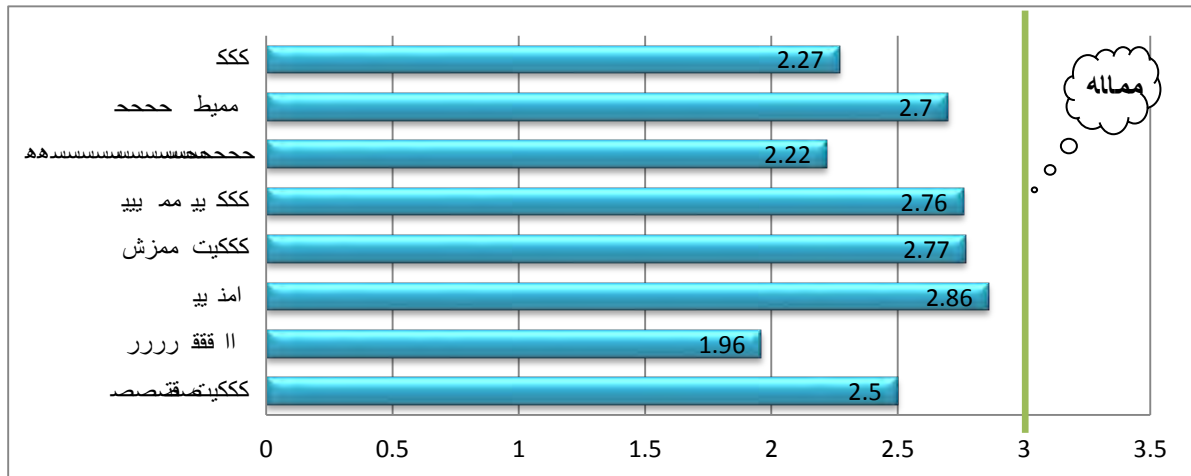
جدول ۳. یافته‌های توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	گروه	فراوانی	درصد
وضعیت تاهل	مجرد	۹۳	۲۴/۶
	متاهل	۲۸۵	۷۵/۴
جنسیت	مرد	۳۳۱	۸۷/۶
	زن	۴۷	۱۲/۴
مالکیت مسکن	اجاره ای	۷۷	۲۰/۴
	شخصی	۱۳۹	۳۶/۸
	پدری (ارثی)	۱۶۲	۴۲/۹
شغل	کارگر	۶۸	۱۸
	کارمند	۷۸	۲۰
	کشاورز	۵۴	۱۴/۳
	آزاد	۹۳	۲۴/۶
	بیکار	۸۵	۲۲/۵

Source: findings derived from questionnaires, 2013

رضایت از شاخص‌های کیفیت زندگی

با توجه به مطالعات صورت گرفته در طرح جامع و تفصیلی شهر گرمی، این شهر در زمینه فرهنگی، پذیرایی و جهانگردی، پارک و فضای سبز، بهداشتی- درمانی و تاسیسات و تجهیزات با کمبود مواجه است. همچنین این شهر کوچک در زمینه اقتصادی در شرایط بحرانی به سر می‌برد و از نظر کیفیت محیطی، ساخت و سازها با توجه به شرایط توپوگرافی آن، از وضعیت مناسبی برخوردار نیست و مجموعه این عوامل باعث شده تا گرمی شهری مهاجرفرست باشد. از همین رو میزان رضایت از شاخص‌های مربوط به متغیرهای هشتگانه زندگی در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار گرفته تا میزان رضایت شهروندان شهر گرمی از متغیرهای کیفیت زندگی ارزیابی شود. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بالاترین میزان رضایت با ارزش میانگین ۲/۸۶ مربوط به متغیر امنیت و سلامت و کمترین میزان رضایت با ارزش میانگین ۱/۹۶ مربوط به متغیر اوقات فراغت است. با توجه به میانگین ارزش هر کدام از متغیرهای هشتگانه تحقیق که عددی زیر میانه (میانه = ۳) را نشان می‌دهند بنابراین، می‌توان گفت کیفیت زندگی در شهر گرمی از وضعیت خوبی برخوردار نیست و شهروندان در این خصوص ناراضی‌اند. در خصوص ۶۲ گویه‌ی مورد مطالعه تحقیق (سطح چهارم) نیز می‌توان گفت میزان رضایتمندی از گویه‌های رضایت از منظر شهری، مراکز تفریحی و سرگرمی، وضعیت خیابان‌ها، کوچه‌ها و پیاده‌روها با میانگین کمتر از ۲ از پایین‌ترین میزان رضایتمندی، و گویه‌های رضایت از دسترسی به خدمات مالی و اعتباری و وضعیت هوا با میانگین بیشتر از ۴ به عنوان بالاترین سطح رضایتمندی شناخته شده است. شکل (۳) ارزش هر کدام از متغیرهای تحقیق (سطح سوم) را نشان می‌دهد.

شکل ۳. میانگین پاسخ‌های جامعه نمونه برای متغیرهای کیفیت زندگی در شهر گرمی

به منظور سنجش وضعیت رضایتمندی شهروندان از کیفیت زندگی، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. در این آزمون با توجه به اینکه برای سنجش میزان رضایتمندی از کیفیت زندگی، از طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شده و رتبه‌های ۱ تا ۵ به پاسخ‌ها اختصاص داده شد، امتیاز ۱ نشان‌دهنده کم‌ترین میزان رضایتمندی شهروندان از سؤال مربوطه و امتیاز ۵ نشان‌دهنده بیش‌ترین میزان رضایت است. به این ترتیب عدد ۳ به عنوان میانه نظری پاسخ‌ها در نظر گرفته شده و میانگین رضایتمندی به دست آمده با عدد ۳ مقایسه می‌شود.

جدول ۴. سنجش دیدگاه شهروندان از ابعاد و متغیرهای کیفیت زندگی با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای

ابعاد	متغیرها	میانگین	انحراف معیار	ارزش تست = ۳	
				آماره t	سطح خطا
اقتصادی	کیفیت اقتصادی	۲/۵۰	۰/۴۰۵	-۲۳/۷۹۴	۰/۰۰۰
اجتماعی	اوقات فراغت	۱/۹۶	۰/۳۹۳	-۵۱/۲۸۶	۰/۰۰۰
	امنیت و سلامت	۲/۸۶	۰/۳۰۱	-۸/۶۳۹	۰/۰۰۰
	آموزش	۲/۷۷	۰/۳۷۷	-۱۱/۶۱۷	۰/۰۰۰
محیطی	کیفیت محیطی	۲/۷۶	۰/۳۶۴	-۱۲/۸۰۶	۰/۰۰۰
کالبدی	حمل و نقل و دسترسی‌ها	۲/۲۳	۰/۴۱۹	-۳۵/۶۵۲	۰/۰۰۰
	محیط مسکونی	۲/۷۰	۰/۴۹۷	-۱۱/۶۳۱	۰/۰۰۰
سیاسی	کیفیت سیاسی	۲/۲۷	۰/۳۰۹	-۴۵/۲۹۰	۰/۰۰۰

بر اساس جدول (۴)، در کلیه متغیرها (کیفیت اقتصادی، اوقات فراغت، سلامت و امنیت، آموزش، کیفیت محیطی، حمل و نقل و دسترسی‌ها، محیط مسکونی و کیفیت سیاسی) میزان رضایت از کیفیت زندگی در شهر گرمی کمتر از حد متوسط (میانه=۳) ارزیابی شده است. این بدان معناست که کیفیت زندگی در شهر گرمی از وضعیت بسیار نامطلوبی برخوردار است. با توجه به مقدار آماره t که همگی اعدادی بزرگتر از ۲/۵۸ (مقدار آماره سطح معناداری ۹۹ درصد) را نشان می‌دهند و اینکه سطح خطا در همگی متغیرها کوچکتر از ۱ درصد است می‌توان گفت که ادعاهای مطرح شده در سطح ۹۹ درصد معنادار بوده و مورد تایید قرار می‌گیرند. به بیانی دیگر، نتایج آزمون بیانگر آن است که میزان رضایتمندی در تمامی متغیرها از میانه نظری رضایتمندی از کیفیت زندگی، کمتر از حد متوسط ارزیابی شده و این میزان‌ها و میانگین‌ها با اطمینان ۹۹ درصد قابلیت تعمیم به جامعه آماری را دارند. همچنین آزمون ناپارامتری رتبه‌بندی فریدمن با مقدار آماره کای اسکور ۱۳۳۶/۲۱۰ در سطح معناداری ۹۹ درصد نشان می‌دهد که میانگین اهمیت هشت متغیر کیفیت زندگی شهری از لحاظ رتبه‌ای نیز متفاوت است. میزان اهمیت این شاخص‌ها در کیفیت زندگی شهری از دیدگاه شهروندان به ترتیب (صعودی) عبارتست از: کیفیت اوقات و فراغت، کیفیت سیاسی،

کیفیت حمل و نقل و دسترسی‌ها، کیفیت اقتصادی، کیفیت محیط مسکونی، کیفیت محیطی، کیفیت آموزشی و کیفیت امنیت و سلامت.

– ویژگی‌های شخصی و میزان درک از رضایتمندی کیفیت زندگی شهروندان

یکی از اهداف این پژوهش، بررسی تأثیر ویژگی‌های شخصی و خانوار بر روی میزان ادراک رضایتمندی از کیفیت زندگی است. چراکه کیفیت ذهنی زندگی افراد می‌تواند متأثر از فاکتورهای فردی، اجتماعی – اقتصادی و جمعیت‌شناختی باشد. در این راستا آنالیز واریانس یک طرفه می‌تواند برای مقایسه تغییرات کیفیت ذهنی زندگی پاسخگویان در طبقات مختلف به کار گرفته شود. بنابراین و به منظور آگاهی از وجود یا نبود تأثیر متغیرهای فردی بر میزان رضایت از کیفیت زندگی، از تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است که نتایج آماری این آزمون در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵. تحلیل واریانس تفاوت متغیرهای خصوصیات فردی کیفیت زندگی

سطح خطا	F	میانگین	طبقات	متغیرها
۰/۰۰۲	۴/۲۱	۳/۱۲	بی سواد و کم سواد	سطح سواد
		۲/۵۹	ابتدایی و راهنمایی	
		۲/۱۱	سیکل و دیپلمه	
		۲/۶۵	تحصیلات دانشگاهی	
۰/۰۰۶	۴/۱۳	۲/۳۳	زیر ۳۰ سال	سن
		۲/۶۱	۳۱ تا ۶۰ سال	
		۲/۰۵	بیشتر از ۶۰ سال	
۰/۱۳۹	۱/۹۳	۲/۵۶	کمتر از دو سال	سابقه سکونت
		۲/۴۸	۲ تا ۵ سال	
		۲/۶۲	۶ تا ۱۰ سال	
		۲/۵۱	بیشتر از ۱۰ سال	
۰/۰۰۳	۴/۰۲	۱/۸۷	کمتر از ۳۰۰ هزار تومان	درآمد
		۲/۴۵	۳۰۰ تا ۵۰۰ هزار تومان	
		۲/۲۱	۵۰۱ هزار تا یک میلیون	
		۲/۱۶	بیشتر از یک میلیون تومان	
۰/۰۲۷	۳/۰۸	۳/۰۱	تا دو نفر	بعد خانوار
		۲/۴۸	۲ تا ۳ نفر	
		۲/۱۹	۴ نفر و بیشتر	
۰/۰۰۰	۹/۹۷	۲/۷۵	کارگر	شغل
		۲/۰۷	کارمند	
		۲/۵۲	کشاورز	
		۲/۴۵	آزاد	
۰/۹۴۷	۰/۰۵۴	۲/۵۱	اجاره	مالکیت مسکن
		۲/۴۹	شخصی	
		۲/۵۴	پدري	

Source: findings derived from questionnaires, 2013

نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس یکطرفه نشان می‌دهد که بین ویژگی‌های فردی سطح تحصیلات، درآمد خانوار، وضعیت شغلی، بعد خانوار و سن پاسخگویان با برداشت آن‌ها از کیفیت زندگی شهری به لحاظ آماری تفاوت وجود دارد. به نحوی که مقدار آزمون F و سطح معناداری (سطح معناداری ۹۹ درصد) برآورد شده برای اکثر متغیرهای مورد آزمون قابل قبول می‌باشد (تنها برای متغیرهای مالکیت مسکن و سابقه سکونت تفاوت معنی داری را نشان نداد). با توجه به معنی دار بودن آزمون F لازم بود تا جهت مقایسه طبقات هر متغیر (ویژگی‌های فردی پاسخگویان) با برداشت آن‌ها از کیفیت محیط شهری از آزمون‌های شفه (scheffe) و L.S.D استفاده شود. در این راستا نتایج حاصل از آزمون‌های Scheffe و L.S.D هم نشان داد (جدول ۵) که افراد مشغول به

فعالیت کارگری با میانگین ۲/۷۵ برداشت بهتری نسبت به کارمندان با میانگین ۲/۰۷ در رابطه با کیفیت محیط شهری بیان می‌دارند یعنی رضایت بیشتری از کیفیت زندگی خودشان دارند. همچنین افراد با بعد خانوار ۲ نفری (میانگین ۳) نسبت به بعد خانوار بیشتر از ۴ نفر (میانگین ۲/۱۹)، بیسوادها (میانگین ۳/۱۲) نسبت به دیپلمه‌ها (میانگین ۲/۱)، افراد با درآمد بالای ۵۰۰ هزار تومان (میانگین ۲/۴۵) نسبت به افراد با درآمد زیر ۳۰۰ هزار تومان (میانگین ۱/۸۷) و افراد میانسال (میانگین ۲/۴۱) نسبت به افراد کهنسال (میانگین ۲/۰۵) رضایت بیشتری از کیفیت زندگی داشته‌اند و با گروه‌های مذکور خود تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد را داشته‌اند. ضمناً متغیرهای جنسیت (زن و مردان) و تاهل (مجرد و متاهل) با توجه به اینکه از دو گروه تشکیل می‌شوند نمی‌توانستند وارد آزمون واریانس شوند، بنابراین از آزمون t مستقل استفاده شد (جدول ۶).

جدول ۶. سنجش تفاوت میانگین مقوله‌ها در متغیرهای جنسیت و تاهل با استفاده از آزمون t مستقل

متغیر	مقوله	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	اختلاف میانگین	مقدار آماره t	سطح خطا
جنسیت	مرد	۳۳۱	۲/۲۱	۰/۸۲۴	-۰/۱۲۲	-۰/۹۶	۰/۳۳۵
	زن	۴۷	۲/۳۴	۰/۷۵۷			
تاهل	مجرد	۹۳	۲/۰۷	۰/۸۷۵	-۰/۲۰۸	-۲/۱۵	۰/۰۳۲
	متاهل	۲۸۵	۲/۲۸	۰/۷۹۱			

Source: findings derived from questionnaires, 2013

مطابق جدول (۶)، آزمون نشان می‌دهد که در متغیر جنسیت بین میانگین نظرات دو گروه مردان و زنان در خصوص رضایتمندی از کیفیت زندگی تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی در متغیر تاهل بین نظرات مجردها با متاهل‌ها با توجه به وجود اختلاف میانگین و مقدار آماره t تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. یعنی اینکه با وجود پایین بودن میزان رضایتمندی (کمتر از میانه نظری = ۳) افراد متاهل نسبت به مجردها از کیفیت زندگی در شهر گرمی راضی‌تر بوده‌اند.

رتبه‌بندی محلات از نظر رضایتمندی از کیفیت زندگی

با رتبه‌بندی محلات می‌توان فهمید که وضعیت محلات به چه شکلی است. کدام دسته از محلات از وضعیت مناسبی برخوردارند و کدام دسته از آنها در وضعیت نامطلوبی به سر می‌برد و لازم است تا برای این دسته از محلات برنامه‌های تدبیر شود. بر این اساس و با استفاده از آزمون توکی (جدول ۷)، می‌توان گفت که محلات شهر گرمی از نظر کیفیت زندگی در ۴ طبقه قرار می‌گیرند.

جدول ۷. طبقه‌بندی کیفیت زندگی در محلات شهر گرمی

محلّه	طبقات و میانگین‌ها			
	طبقه اول	طبقه دوم	طبقه سوم	طبقه چهارم
هلال احمر	۲/۷۹			
سرچشمه		۲/۵۳		
طالقانی		۲/۴۹		
اسلام آباد		۲/۴۶		
جوادیه			۲/۳۸	
شهریار			۲/۳۴	
اله درق				۲/۲۷
شهرک ولی عصر				۲/۲۳

Source: findings derived from questionnaires, 2013

با در نظر گرفتن تمامی ابعاد کیفیت زندگی، نتایج جدول (۷) نشان می‌دهد که محله‌های شهر گرمی را می‌توان در چهار طبقه گروه‌بندی کرد. شهرک ولی عصر و محله اله درق در طبقه چهارم، یعنی محله‌های دارای پایین‌ترین سطح رضایت از کیفیت زندگی نسبت به دیگر طبقه‌ها جای دارند، محله‌های جوادیه و شهریار در طبقه سوم، محله‌های سرچشمه، طالقانی و اسلام آباد در

طبقه دوم و محله هلال احمر در طبقه اول با میزان رضایتمندی نسبی از کیفیت زندگی قرار گرفته‌اند. این نتایج را آزمون کروسکال والیس نیز تایید می‌کند. از این آزمون برای رتبه‌بندی محله‌های شهر گرمی از نظر کیفیت زندگی استفاده شده که از نظر رضایتمندی از کیفیت زندگی در بُعد اقتصادی و محیطی، محله‌ی هلال احمر در رتبه‌ی اول و شهرک ولی عصر در رتبه آخر، از نظر بُعد اجتماعی محله هلال احمر در رتبه نخست و محله شهریار در رتبه آخر، از لحاظ بُعد کالبدی محله هلال احمر در رتبه اول و محله اله درق در رتبه آخر، و همچنین از نظر بُعد سیاسی محله سرچشمه در رتبه اول و شهرک ولی عصر در رتبه آخر قرار گرفتند. در مجموع نیز رضایتمندی از کیفیت زندگی، محله‌ی هلال احمر به عنوان توسعه یافته‌ترین محله (رضایتمندی نسبی) و شهرک ولی عصر کم توسعه‌ترین (ناراضی‌ترین) محله در شهر مورد مطالعه می‌باشد. این رتبه‌بندی در سطح ۹۹ درصد معنادار بوده و قابلیت تعمیم به جامعه آماری را دارد (جدول ۸).

جدول ۸. رتبه‌بندی محله‌های شهر گرمی بر اساس کیفیت زندگی با استفاده از آزمون کروسکال والیس

رتبه	مجموع ابعاد		بعد سیاسی		بعد کالبدی		بعد محیطی		بعد اجتماعی		بعد اقتصادی		محله
	امتیاز	رتبه	امتیاز	رتبه	امتیاز	رتبه	امتیاز	رتبه	امتیاز	رتبه	امتیاز	رتبه	
۳	۱۹۷/۸	۴	۱۹۸/۹	۲	۱۹۹/۲	۳	۱۸۱/۹	۲	۲۲۹/۵	۵	۱۶۲/۱	۱	طلافتانی (۱)
۱	۲۹۸	۲	۲۵۵/۳	۱	۳۰۹/۴	۱	۲۵۱/۳	۱	۳۰۳/۹	۱	۲۴۸/۵	۱	هلال احمر (۲)
۶	۱۳۴/۹	۷	۱۲۰/۹	۴	۱۸۷/۷	۷	۹۹/۳	۸	۵۱/۹	۴	۱۸۵/۲	۴	شهریار (۳)
۵	۱۴۷/۴	۳	۱۷۵/۱	۷	۸۹/۴	۵	۱۵۷	۵	۱۴۰/۶	۶	۱۵۴/۱	۶	جوادیه (۴)
۲	۲۰۵/۲	۱	۲۷۹/۲	۵	۱۳۰/۲	۲	۱۹۹/۱	۴	۱۵۴/۸	۲	۲۴۳/۷	۲	سرچشمه (۵)
۴	۱۸۹	۵	۱۶۶/۵	۶	۱۱۲/۸	۴	۱۷۳/۹	۳	۲۱۹/۱	۳	۱۹۹/۴	۳	اسلام آباد (۶)
۷	۱۱۷/۱	۶	۱۳۸/۱	۸	۷۸/۳	۶	۱۳۵/۴	۶	۱۱۳/۱	۷	۱۳۵/۶	۷	اله درق (۷)
۸	۱۱۱/۹	۸	۱۱۲/۲	۳	۱۹۲/۵	۸	۸۷/۴	۷	۸۳/۹	۸	۱۱۲/۲	۸	شهرک ولی عصر (۸)

Source: findings derived from questionnaires, 2013

نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق نشان داد که حدود دو سوم شهروندان از کیفیت زندگی خود ناراضی‌اند و در کل رضایتمندی شهروندان از کیفیت زندگی در حد زیر متوسط بوده است، به طوری که شهروندان در هر هشت متغیر تحقیق، ناراضی بودند. در این بین، متغیر امنیت و سلامت به عنوان راضی‌ترین متغیر در رتبه اول، و کیفیت اوقات فراغت به عنوان ناراضی‌ترین متغیر از دیدگاه شهروندان در رتبه آخر قرار گرفته‌اند، به بیانی دیگر، نتایج مربوط به رضایت از متغیرهای ذهنی هشتمانه‌ی مربوط به پنج بُعد کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و سیاسی در شهر گرمی نشان می‌دهد که به ترتیب میزان رضایت از کیفیت اوقات فراغت، حمل و نقل و دسترسی‌ها، کیفیت سیاسی، کیفیت اقتصادی، محیط مسکونی، کیفیت محیطی، کیفیت آموزش و امنیت و سلامت، دارای کمترین تا بیشترین ارزش میانگین هستند. می‌توان گفت که عوامل سازنده‌ی کیفیت زندگی در این شهر عملکرد مناسبی نداشته و در وضعیت رضایتمندی مردم تاثیر داشته‌اند، به طوری که بنا به گفته مسئولین و مشاهدات محققین همواره مهاجرت از شهر گرمی به سایر شهرها بخصوص شهر اردبیل اتفاق می‌افتد که دست کم بخشی از آن را می‌توان به بحران کیفیت زندگی در شهر گرمی نسبت داد.

دانستن این که کدام یک از خصوصیات پاسخگویان تاثیر معناداری بر کیفیت زندگی در شهر گرمی دارند، مهم است. آزمون‌های آمستقل و واریانس نشان داد که تفاوت آماری معناداری در کیفیت زندگی پاسخگویان با سطوح مختلف سطح تحصیلات، وضعیت تاهل، درآمد، وضعیت شغلی، بُعد خانوار و سن وجود دارد. به طور کلی، رضایت از کیفیت زندگی با افزایش میزان درآمد، کاهش سطح سواد، کاهش بُعد خانوار و افزایش سن در افراد کارگری و متاهل، افزایش می‌یابد. همچنین یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که میان محله‌های شهر گرمی به لحاظ رضایتمندی کیفیت زندگی تفاوت معناداری وجود دارد. بالاترین رضایتمندی از کیفیت زندگی (با ۵ بُعد، ۸ متغیر و ۶۲ گویه) متعلق به محله هلال احمر و پایین‌ترین سطح رضایتمندی مربوط به شهرک ولعصر است. در مجموع ابعاد کیفیت زندگی به طور نسبی و در مقیاس محلی، می‌توان محله‌های شهر گرمی را در چهار طبقه رده‌بندی

کرد. در طبقه یک محله هلال احمر بالاترین سطح رضایت از کیفیت زندگی، در طبقه دوم محله‌های سرچشمه، طالقانی و اسلام-آباد، در طبقه سوم محله‌های جوادیه و شهریار و در طبقه چهارم محله‌های اله درق و شهرک ولی عصر با پایین‌ترین سطح رضایتمندی از کیفیت زندگی قرار گرفته‌اند. بالا بودن کیفیت زندگی در محله هلال احمر نسبت به دیگر محلات به دلیل دسترسی مناسب اهالی این محله به امکانات و خدمات شهری است. در مقابل محله اله درق و شهرک ولی عصر که در بافتی نابسامان قرار گرفته و از نظر زیرساخت‌ها، امکانات و خدمات، دسترسی‌ها، بافت شهری و محیط زیست در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. به طور کلی، می‌توان گفت که برنامه‌ریزی توسعه در شهر گرمی باید هدفمند و متناسب با نیازهای شهروندان باشد، تا بتواند به بهبود کیفیت زندگی ساکنان این شهر کمک کند. همچنین، لازم است بهبود کیفیت زندگی به عنوان هدف اصلی طرح‌های توسعه شهری و منطقه‌ای محسوب شود. در این زمینه، پیشنهادهای زیر می‌تواند در بهبود کیفیت زندگی در این شهر موثر باشد:

- شفاف‌سازی برنامه‌ها و هزینه‌های شهر، دسترسی به مسولین و جواب‌گویی آن‌ها در راستای حکمروایی خوب شهری، به همراه برگزاری جلسات شهروندی در مساجد محلات بخصوص محلات حاشیه‌ای شهر، در راستای افزایش رضایت از زندگی در بعد سیاسی و نهادی.
- بهبود وضعیت پارک‌ها، فضای سبز و همچنین برگزاری مراسمات فرهنگی و ویژه برنامه‌ها در راستای افزایش امید و روحیه مردم شهر و پر کردن اوقات فراغت آن‌ها، بخصوص در محلات سرچشمه، شهریار، جوادیه و شهرک ولی عصر.
- رسیدگی خیابان‌ها و کوچه‌های شهر و توسعه مبلمان شهری در راستای افزایش خدمات شهری و بهبود دسترسی‌ها بویژه در مواقع اضطراری (خدمات اورژانس و آتش‌نشانی)، بخصوص در محلات اله درق، جوادیه و شهریار.
- اشتغال‌زایی در شهر با سرمایه‌گذاری‌های دولتی و جذب سرمایه‌گذاران خصوصی در راستای افزایش انگیزه ماندگاری در شهر گرمی (یا کاهش میل به مهاجرت). با سرمایه‌گذاری در حوزه گردشگری که شهر گرمی داری پتانسیل سرمایه‌گذاری در دریاچه و کوه‌های شهر را دارد. این سبک از سرمایه‌گذاری می‌تواند باعث ایجاد درآمد پایدار، اشتغال‌زایی، سرمایه‌گذاری جانبی، افزایش اعتماد به نفس شهروندان و کاهش مهاجرت گردد.
- برنامه‌ریزی جامع در راستای توزیع متوازن امکانات و خدمات در محله‌های شهر در راستای عدالت اجتماعی و عدالت فضایی؛ توزیع امکانات و خدمات شهری در محلات محروم شهر گرمی، محلاتی همچون شهریار و اله‌درق
- رسیدگی به وضعیت بهداشتی شهر بخصوص زمان جمع‌آوری زباله‌ها و دفع آن‌ها. بگونه‌ای که محل جدیدی برای دفع زباله‌ها با توجه به خلاف جهت باد غالب شهر، مکان‌یابی شود (دپوی دفع زباله حال حاضر شهر گرمی در مسیر باد غالب شهر قرار دارد و بیشتر زباله‌های سبک توسط باد جابجا شده و حتی شیرابه‌های آن هم به طرف رودخانه داخل شهر جاری می‌شود).

References

- Allen, J., Voget, R., & Cordes, S. (2002). *Quality of Life in Rural Nebraska: Trends and Changes*. Institute of Agriculture and Natural Resources.
- Asghari Zamani, A., Zadvali, SH., & Golamhoseyni, R. (2012). Assess the quality of urban life in marginalized areas by using factor analysis, Case Study: Rural areas in the north of Tabriz. *Journal of Geography and Urban Planning Perspective Zagros*, 4 (11), 86-96. (In Persian)
- Collados, C., & Duane, T. (1999). Analysis Natural Capital Quality of Life: A Model for Evaluating the Sustainability of Alternative Regional Development Paths. *Journal of Ecological*, 30, 441-460.
- Cramer, V., Torgersen, S., & Kringlen, E. (2004). Quqlity of Life in a City: The Effect of Population Density. *Social Indicators Research*, 69, 103-116.
- Das, D. (2008). *Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati*. Social Indicators Research.
- Dehdari, T. (2002). *The effect of education on quality of life in patients with open heart surgery*, Master Thesis, School of Medical Sciences, Tarbiat Modarres University.
- Economist Intelligence Unit. (2005). *Quality of Life Indexation*.
- Garosi, S., & Nagavi, A. (2008). Social capital and quality of life in the city of Kerman. *Journal of Social Welfare*, 8 (30 & 31), 61-86. (In Persian)

- Haj Yosefi, A. (2006). Quality of life and corrective strategies. *Journal of Rural*, 28, 31-37. (In Persian)
- Hal, P. (2002). *Urban and regional planning*. Translation of Jalal Tabrizi, printing, publishing process and urban planning. (In Persian)
- Ibrahim, M., & Chung, W. (2003). *Quality of Life of Residents Living Near Industrial Estates in Singapore*. Social Indicators Research.
- Iran Census Center. (2011). *Population and Housing Census of Ardebil province*. (In Persian)
- Jajarmi, K., & Kalkateh, E. (2006). The assessment of the quality of life of citizens in cities, Case study: Gonbad-e Qabus. *Journal of Geography & Development*, 4 (8), 5-18. (In Persian)
- Kamp, I., Van, K., Leidelmeijer, K., Marsman, G., & de Hollander, A. (2003). Urban environmental quality and human wellbeing: Towards a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; a Literature Study. *Journal of Landscape and Urban Planning*, 65, 5-18.
- Khajeh Shahkahi, A., Hoseyni, M., & Tosi, R. (2014). Assessing quality of life and its impact on citizen participation in municipal affairs, Case Study: Minoo Dasht City. *Journal of Geography & Urban Planning – Regional*, 4 (10), 73-86. (In Persian)
- Kokabi, A., Porjafar, M., & Tagvai, A. (2005). Planning quality of urban life in urban centers, definitions and indicators. *Journal of Queries Urban Development*, 12, 6-13. (In Persian)
- Kord Zanganeh, J. (2002). *Quality of life of the elderly and the factors affecting it*. Master's thesis, School of Social Sciences, Tehran University. (In Persian)
- Lee, Y. J. (2008). Subjective Quality of Life Measurement in Taipei. *Journal of Building & Environment*, 43 (7), 1205-1215.
- Li, G., & Weng, Q. (2007). Measuring the Quality of Life in City of Indianapolis by Integration of Remote Sensing and Census Data. *International Journal of Remote Sensing*, 28 (2), 249-267.
- Majedi, M., & Lahsaizadeh, A. (2006). Study of the relationship between demographic variables, social capital and quality of life satisfaction, case study: the villages of Fars province. *Journal of Rural & Development*, 4 (9), 91-135. (In Persian)
- Mc Crea, R., Shyy, T-K., & Stimson, R. (2004). Modelling Urban Quality of Life in South East Queensland by Linking Subjective and Objective Indicators, *28th Australian and New Zealand regional Science Association International annual Conference*, Wollongong, NSW, 28th September to 1 October.
- Mc Crea, R., Shyy, T.-K., & Stimson, R. (2006). What is the Strength of the Link Between Objective and Subjective Indicators of Urban Quality of Life?, *Applied Research in Quality of Life*, 1(1), 79-96.
- Michalos, A. C. (2003). Combining Social, Economic and Environmental Indicators to Measure Sustainable Human Well-being. *Journal of Social Indicators Research*. 40(1), 221-258.
- Pal, A. K., Kumar, U. C. (2005). Quality of Life Concept for the Evaluation of Societal Development of Rural Community in West Bengal, India. *Journal of Rural Development*, 15(2), 83-93.
- Rafiyan, M., Amin Sahehi, F., & Tagvai, A. (2010). Assess the quality of living environment in Ekbatan of Tehran. *Madras Journal of Human Sciences and Spatial Planning*, 14 (4), 63-85. (In Persian)
- Rahman, M., & Wand, S. (2003). Measuring the Quality of Life across Countries: A Sensitivity Analysis of Well-being Indices's, *Wider Internasional Conference on Inequality, Poverty and Human well-being*, May 30-31, Helsinki, Finland.
- Rezvani, M., & Mansoriyan, H. (2008). Quality of life: the concepts, indicators and models and model proposed for rural areas. *Journal of Rural Development*, 11 (3), 1-26.
- Rezvani, M., Shakiba, A., & Mansoriyan, H., (2008). Quality of Life in rural areas. *Journal of Social Welfare*, 8 (30 & 31), 35-59. (In Persian)

- Santos, L. & Martins, I. (2007). Monitoring Urban Quality of Life: The Porto Experience. *Journal of Social Indicators Research*, 80(2), 411-425.
- Smit, D. (2002). Quality of life: social welfare and social justice. Translator of Hussein Hataminezhad and Hekmat Shahi Ardebili. *Journal of Economic and political information*, 17 (185 & 186), 160-173. (In Persian)
- The Environment Role of Consulting Engineers. (2009). *Detailed design of Germe City. Housing and Urban Development Ardabil Province. (In Persian)*
- Ulengin, B., & Guvenc, U. (2001). Amultidimensional Approach to Urban Quality of Life: The Case of Istanbul. *European Journal of Operation Reasrch*, 130, 361-274.
- United Nations Population Fund. (2007). *State of World Population 2007*, Unlishing the Potential of Urban Growth, New York, UNFPA.
- Yosefi, A. (2003). Quality of Life and Reformation Strategies. *Journal Dehati*, 28, 1-4.

How to cite this article:

Pashazadeh, A., & Jalalian, H. (2018). Evaluating of Life Quality Satisfaction of the Residents in Germe City. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 13 (1), 145-161.
http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_540509_en.html

Evaluating of Life Quality Satisfaction of Residents in Germi City

Asghar Pashazadeh *

Ph.D Candidate in Urban Planning, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

Hamid Jalalian

Associate Professor, Faculty of Geographical Science, University of Kharazmi, Tehran, Iran

Received: 04/04/2016

Accepted: 23/05/2018

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Urban areas are centers of economic growth, social and political in any countries that have proved themselves as the most attractive areas for developing wealth, work, creativity and innovation, however, these areas faces with significant challenges in the fields of physical and environmental destruction, social exclusion, insecurity, unemployment, lack of housing and urban traffic which reduce quality of life severely. Nevertheless, policy makers and planners at national and international levels emphasizes on the capability of cities to improve the quality of humans lives.

Germi City is including in emigration cities of the country. No doubt, the quality of life can be one of the major causes of population decline in Germi City. In this field, the purpose of the present study has been evaluating the satisfaction of life quality in Germi city (Iran) and comparing of the heptahedral quarters of the city which has done using with 62 mental indices classified in eight variable groups. Scientific explanation of effective factors on quality of life of citizens can plan and improve the lives of citizens and better models to provide future planning.

Methodology

This research has the objective of the survey and is among the applied research. The populations of the investigation are the Germi's residents that among them, 378 questionnaires- based on Cochran formula- were distributed in classified manner (Proportional to the population of each neighborhood, Questionnaire distributed and completed). The reliability of the questionnaire has been measured by using Cronbach's alpha (was found at 0.82). Data analysis was held by single T- Test, ANOVA Test (one-way), Kruskal-Wallis and Friedman Tests as needed.

Results and Discussion

The results show on the situation of satisfaction with the quality of life in Germi City single sample t test the highest level of satisfaction with the mean value of the variable 2/86 security and safety and the least satisfaction with the value of the mean value of the variable 1/96 leisure. Thus, it can be said that the quality of life in Germi City does not have a good shape and citizens are unhappy about it. So that all variables (Economic quality, leisure, health and safety, education, environmental quality, transportation and access, quality residential environment and political) assessed satisfaction with the quality of life in Germi City less than the average (mean theoretical research = 3). The results of ANOVA show that, statistically, there is significant difference between individual characteristics such as education level, Household income, employment status, household size, marital status and age of the respondents and their perception of the quality of urban life.

* Corresponding Author:

Email: asgharpasha65@gmail.com

Finally, using the Kruskal-Wallis test and ANOVA, satisfaction with the quality of life in the city neighborhoods showed that it can be classified in four categories. Helalahmar neighborhood has placed highest level of satisfaction with the quality of life on the first category, Sarcheshmeh, Taleghani and Islamabad on the second, Javadeyeh and Shahriyar on the third, and Alah Deragh and Valiasr small town on the fourth the lowest levels of satisfaction. All the mentioned issues are meaningful in 95% level.

Conclusion

The results show that about two-thirds of citizens are dissatisfied with the quality of their lives and the total satisfaction of citizens in the quality of life is below average. It can be said that the constructive elements of quality of life in the city does not have a good performance and affects on people's satisfaction condition, as according to officials and researchers observations, always emigration from Germe to other cities, especially Ardabil, happen. At least part of it can be attributed to the crisis in the quality of life in Germe.

The results also show that there is a significant difference in terms of satisfaction with quality of life in the neighborhoods of Germe. The highest satisfaction with quality of life (with 5 aspects, 8 variables and 62 items) belongs to Helalahmar neighborhood and the lowest one is related to Valiasr Small Town. The high quality of life in Helalahmar compared to other neighborhoods is because of the convenient access to urban facilities and service for residents. In contrast, Alah Deragh and Valiasr Small Town, which have been in disorganized tissue, are in unfavorable situation in terms of infrastructure, facilities and services, access, urban fabric and the environment.

In general, it can be said that development planning should be targeted and tailored to the needs of citizens, so it helps to contribute to the quality of life of residents. Also, it is necessary to consider the improvement of the quality of life as the main objective of urban and regional development plans.

Key words: urban life quality, urban services, mental indices, satisfaction, residents of Germe City